

Marzena Sysak

Edukacja muzealna – doświadczenie przez działanie

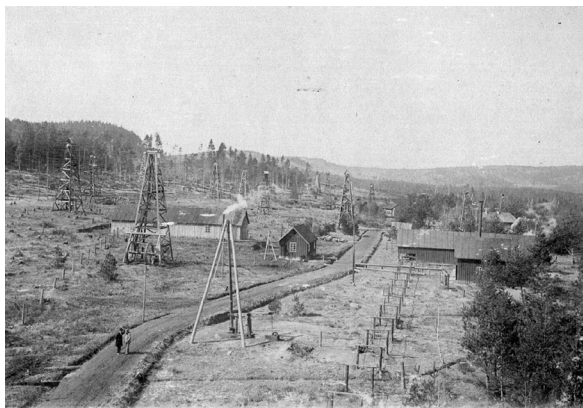
W południowo-wschodniej Polsce, w Bóbrce, znajduje się niezwykle pod względem położenia, historii oraz liczby zgromadzonych eksponatów Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza. Muzeum jest położone na terenie najstarszej na świecie kopalni ropy naftowej, nadal czynnej – i to już wyróżnia go na światową skalę! Alejki, budynki oraz studnie kopane ręcznie (tzw. kopanki) ciekawie wpisują się w krajobraz lasu bobrzeckiego. Muzeum znajduje się na Podkarpaciu, na prawie 20 ha ziemi, jest położone w lesie, z dala od miejskiego zgiełku. Powstało w 1961 roku a wydobywanie w tym miejscu „czarnego złota” trwa nadal!

Fot.1. Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza (wszystkie zdjęcia pochodzą ze zbiorów Fundacji Bóbrka)
Źródło: Archiwum Fundacji Bóbrka

A stało się to za sprawą trzech pionierów, którzy dzięki współdziałaniu, sile charakteru i uporowi w roku 1854 założyli pierwszą na świecie kopalnię ropy naftowej i rozpoczęli eksploatację przemysłową. Naturalne wycieki ropy naftowej występowały w lesie bobrzeckim od dawien dawna, wykorzystywano ją przede wszystkim do konserwacji drewna, spalania w kagankach czy też w celach leczniczych. Założycielami kopalni w Bóbrce byli: Tytus Trzeciecki –

ziemianin i inicjator założenia kopalni, Karol Klobassa – właściciel wsi Bóbrka oraz Ignacy Łukasiewicz – skromny farmaceuta. To właśnie dzięki zgodnej współpracy i operatywności tych ludzi powstało pierwsze na świecie przedsiębiorstwo wydobywcze.

Fot. 2. Kopalnia w Bóbrce (1911)

Spacerując alejkami muzeum, natrafić można na nadal czynne, wypełniające się do dzisiaj ropą szyby naftowe, zobaczyć repliki pierwszych wiertnic czy dziewiętnastowieczne budynki. Zwiedzając starą część kopalni, ma się nieodparte wrażenie, że zostaliśmy przeniesieni w czasy pionierskie, wypełnione ciężką pracą robotników w oparach surowej ropy. Natomiast we wnętrzach budynków (w tzw. „Domu Łukasiewicza”) możemy przenieść się w czasy, kiedy w kopalni pracował jeszcze sam Łukasiewicz... A to wszystko dzięki nowoczesnym ekspozycjom multimedialnym. Dowiadujemy się o jego pracy, odkryciach i wynalazkach. To właśnie we lwowskiej aptece „Pod Gwiazdą” w 1853 roku Ignacy Łukasiewicz dokonał destylacji frakcjonowanej ropy i uzyskał nowy środek oświetleniowy – naftę, a także skonstruował pierwszą lampę naftową.

Fot. 3. Laboratorium w Domu Łukasiewicza

Dzień 31 lipca 1853 roku uważa się za symboliczną datę narodzin przemysłu naftowego. Łukasiewicz tak wspominał ten moment w swoim życiu w zeznaniu własnym Szczęsnego Morawskiego „R. 1853 na swoją firmę [Mikolasch] podjął się szpital główny oświetlić naftą – podjął się na niższy grosz od wszystkich – należałem znowu do spółki. Ciągłe wspominając Zeisznera i Sambor miasto – ja najpierwszy w Galicji – oświetliłem we Lwowie szpital główny zwany: u Pijarów”¹.

Fot. 4. Lampa naftowa

Muzeum w Bóbrce, oprócz działalności naukowej, badawczej i wydawniczej, prowadzi również bogatą działalność edukacyjną. Dla podkreślenia wagi pracy i działalności Ignacego Łukasiewicza oraz jego współpracowników w naszym muzeum odbywają się zajęcia edukacyjne dla uczniów szkół podstawowych. Staramy się w sposób przystępny oraz dostosowany do wieku uczestników przekazywać wiedzę z historii oświetlenia, destylacji ropy, konstrukcji lampy naftowej, symboli górniczych czy też przybliżyć historię wierceń w Karpatach.

Lekcje muzealne odbywają się w Pawilonie Wystawowym (jest to prezentacja multimedialna połączona z wykładem oraz pokazywaniem ciekawych

¹ *Świątek Boży i życie na nim. I: Życie: potoczne, pospolite, społeczne. Wiedza – Przemysł – Praca. Przyroda – Lasy i góry. Ziemie. Z przeszłości? Dzieje i badania*, druk i nakład Księgarni Jana A. Pelara, Rzeszów 1871.

eksponatów). Angażuje to różne zmysły – uczestnicy mogą zobaczyć, dotknąć, poczuć zapach ropy czy też palącej się nafty. W swojej ofercie mamy lekcje dla dzieci w wieku przedszkolnym, wczesnoszkolnym oraz dla młodzieży w wieku szkolnym. Lekcje różnią się od siebie poziomem trudności oraz sposobem przekazywania wiedzy. Oto niektóre propozycje:

Jak wynaleziono lampę naftową? Historia oświetlenia. Zajęcia skierowane są do uczniów najmłodszych, którzy dowiadują się, dlaczego dla człowieka pierwotnego ogień był tak ogromnie ważny, dając nie tylko światło, ciepło, ale także bezpieczeństwo. Poznają zastosowanie lamp oliwnych, zwanych „kagankami”, świec łójówek oraz lamp naftowych – wynalazku Ignacego Łukasiewicza, który tak radykalnie zmienił świat! Zajęcia kończą się pracami technicznymi: uczestnicy samodzielnie wykonują kopię lampy Ignacego Łukasiewicza, którą zabierają na pamiątkę do swoich domów. Poprzez zabawę przekazujemy wartości ponadczasowe, pobudzamy do działania wyobraźnię i kreatywność najmłodszych oraz uczymy o wynalazkach wielkich Polaków.

Fot. 5. Lekcja muzealna

Fot. 6. Lekcja muzealna

Folklor naftowy jako specyficzny folklor zawodowy. Zwyczaje i tradycje naftowe. Kolejna lekcja również skierowana jest do najmłodszych, składa się nań prezentacja multimedialna oraz ekspozycja symboli górniczych „na żywo”: flagi, godła, munduru górniczego oraz odśpiewanie hymnu górniczego. Dzieci mogą wysłuchać opowieści o dobrych duchach kopalń, tzw. Skarbnikach, o tradycjach związanych z obchodami Święta Górnika, tzw. „Barbórki”. Na zakończenie wraz z dziećmi wykonujemy czaka górnicze, następnie odbywa się uroczyste pasowanie na młodego naftowca.

Fot. 7. Czako górnicze

Ignacy Łukasiewicz – twórca przemysłu naftowego. Prowadzimy też lekcje dla starszych uczniów szkół podstawowych, podczas których zapoznujemy

Fot. 8. Ignacy Łukasiewicz w młodości

młodzież z postacią Ignacego Łukasiewicza – wizjonera, wynalazcy, przedsiębiorcy, społecznika i odkrywcy. Przedstawiamy jego życie, które niejednokrotnie przepełnione było szczęściem, euforią, sukcesami, ale również goryczą, smutkiem i niepowodzeniem. Pokazujemy go takim, jakim był: spokojnym, skromnym człowiekiem, pomagającym ubogim w potrzebie i dbającym o miejsce, skąd wywodziły się jego korzenie. Zajęcia zakończone są rozwiązaniem krzyżówki dotyczącej pioniera przemysłu naftowego oraz kopalni ropy w Bóbrce.

Co to jest ropa naftowa? To kolejna propozycja zajęć dla starszych uczniów, na których dowiedzą się o pochodzeniu, składzie chemicznym oraz zastosowaniu „oleju skalnego” (tak nazywano dziewiętnastowieczną ropę naftową). Poznają proces destylacji ropy, jak również wykonają doświadczenia związane z jej ciężkością i gęstością.

Zajęcia edukacyjne prowadzimy również w formie online i wyjazdowej.

Lekcja **Ropa – Nafta – Lampa** skierowana jest do starszych uczniów szkół podstawowych i oparta na prezentacji multimedialnej (wersja online), a dodatkowo na prezentowaniu wybranych eksponatów, gdy są to zajęcia wyjazdowe. Przedstawiamy produkt ropy naftowej, proces jej destylacji, której produktem docelowym jest nafta, prezentujemy postać Ignacego Łukasiewicza – człowieka o nieprzeciętnym charakterze, filantropa oraz twórcę przemysłu naftowego. Lekcja online pozwala nam dotrzeć do bardzo rozległej sieci uczniów, każdy może w niej wziąć udział, niezależnie od tego, w jakiej części kraju mieszka.

Fot. 9. Ropa naftowa (Kopanka Franek)

Fot. 10. Lekcja muzealna online

Jako edukatorzy przewodnicy spotykamy się w swojej pracy z ludźmi w różnym wieku, posiadającymi różne wykształcenie i odmienne wymagania. Jest to dla nas nie lada wyzwanie, by sprostać ich oczekiwaniom oraz umiejętnie „wciągnąć” do swojej opowieści każdego, od najmłodszego do najstarszego słuchacza. Staramy się w najbardziej interesujący sposób opowiadać historię

tego fascynującego i niezwykłego miejsca! Jako zespół czerpiemy niezwykłą satysfakcję z wykonywanej pracy. Pozwalają nam na to nie tylko pozytywne reakcje naszych zwiedzających, ale także świetna atmosfera panująca w instytucji. Muzeum przywiązuje dużą wagę do realizacji działalności edukacyjnej oraz możliwości wniesienia własnego wkładu w budowanie szeroko rozumianej ekspozycji.

W 2018 r. dziewiętnastowieczna kopalnia została wyróżniona zaszczytnym tytułem Pomnika Historii. Wielkim wyróżnieniem jest nie tylko sam fakt nadania tytułu, ale również zaistnienie na ogłoszonej w 2018 r. liście, która zgodnie z ideą Prezydenta RP stała się listą „100 Pomników Historii na Stulecie Odzyskania Niepodległości”. Nadanie obiektowi tytułu Pomnika Historii jest warunkiem koniecznym do rozpoczęcia starań o wpis na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

Fot.11. Tablica pamiątkowa

Rok 2022 został ogłoszony przez Sejm RP Rokiem Ignacego Łukasiewicza, stało się to w 200-lecie urodzin i 140-lecie śmierci tego wybitnego Polaka. Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza w Bóbrce już ponad pół wieku dba o to, aby pamięć o Łukasiewiczu istniała w naszej świadomości.

Muzeum o każdej porze roku jest otwarte dla zwiedzających. W lecie skąpane w soczystej zieleni i promieniach słońca, w jesieni mieniące się jej barwami, w zimie schowane pod śniegową pokrywą – zawsze jednak przyciąga i zachwyca!

Fot.12. Portret Ignacego Łukasiewicza

Dla zwiedzających z przewodnikiem dostępne są trzy trasy zwiedzania: Trasa I „Śladami naftowych pionierów” (czas zwiedzania ok. 1 h); Trasa II „Od kopania do wiercenia” (czas zwiedzania ok. 2 h); Trasa III „Trzy wieki kopalni w Bóbrce” (czas zwiedzania ok. 3 h), dostępna od wtorku do piątku. Zwiedzać można: w sezonie zimowym od godz. 7:00 do 15:00 (wtorek – niedziela), w sezonie letnim od godz. 9:00 do 17:00 (wtorek – niedziela).

Marzena Sysak jest absolwentką edukacji wczesnoszkolnej (Uniwersytet Rzeszowski), od 12 lat związaną zawodowo z Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza w Bóbrce, gdzie sprawuje funkcję asystenta muzealnego. W sferze działalności naukowo-edukacyjnej autorka artykułów poświęconych początkom przemysłu naftowego, życiu i działalności Ignacego Łukasiewicza, edukacji w placówkach kulturalnych. Autorka scenariuszy i konspektów lekcji muzealnych, edukator muzealny, social media manager.
